

Malmö högskola
Lärande och samhälle
Kultur-språk-media

Examensarbete
15 högskolepoäng, avancerad nivå

Studiehandledning på modersmålet: ett redskap för lärande när det nya språket inte räcker till

Tutoring in mother tongue; a tool for learning
when the new language is not sufficient

Amalia Cheikh El Haddadin

Lärarexamen 270 hp
2012-12-18

Examinator: Pia Nygård Larsson
Handledare: Bengt Linnér

Sammanfattning / Abstract

Många elever i Malmö har idag invandrarbakgrund, och svenskan är därmed ett nytt språk för dem. Här, mer än på andra skolor, är språket grunden för att bredda och fördjupa sina kunskaper.

Syftet med mitt arbete var att undersöka studiehandledningen och vilken roll den har som åtgärd och redskap när språket inte räcker till för att kunna följa kursplanen, och när eleverna inte har tillräckligt stark språkbas som gör det möjligt att ta emot och bearbeta information och kunskap.

Jag genomförde två undersökningar i två olika skolor i Malmö. Genom observationer, med hjälp av enkäter, intervjuer och samtal med alla inblandade i studiehandledningsprocessen undersökte jag studiehandledningens effektivitet som en lösning när språket inte räckte till, samt dess betydelse för elevernas språk- och kunskapsutveckling, och därmed deras självförtroende som i sin tur påverkar deras lärande.

Undersökningen visade att de elever som erbjuds studiehandledning på modersmålet klarar sig bra i skolan, och upplever sina studier som lättare och roligare.

Nyckelord: Samarbete, självförtroende, språkkunskaper, studiehandledning, elever med utländsk bakgrund.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
2. Syfte och frågeställningar.....	9
3. Litteraturgenomgång.....	10
3.1 Vad är tvåspråkighet?	10
3.2 Tvåspråkig undervisning.....	11
3.3 Vad är studiehandledning?.....	14
3.4 Lagar och förslag om studiehandledning.....	15
4. Metod.....	18
4.1 Metodval.....	18
4.2 Genomförande och urvalsgrupper.....	19
4.3 Bearbetning.....	20
5. Resultat och analys.....	22
5.1 Resultat från undersökning 1.....	22
5.1.1 Muntlig intervju med lärare.....	22
5.1.2 Enkätfrågor till föräldrarna.....	24
5.1.3 Enkätfrågor till eleverna.....	25
5.2 Resultat från undersökning 2.....	25
5.2.1 Muntlig intervju med lärare.....	25
5.2.2 Enkätfrågor till eleverna.....	27
5.3 Diskussioner och frågor till eleverna i undersökning 1 och 2.....	27
5.4 Analys.....	29
5.4.1 Förståelse.....	29
5.4.2 Språk, kunskaper och självförtroende.....	31
5.4.3 Samarbete.....	33
6. Diskussion.....	35
Referenser.....	38
Bilaga 1.....	41
Bilaga 2.....	42
Bilaga 3.....	43

1. Inledning

När jag kom till Sverige för 23 år sedan, var jag femton år. Ett år senare placerades jag i en "vanlig klass" med bara svenska elever. Jag trodde då att jag skulle klara det språkmässigt då jag trodde att min svenska var mycket bra. Men när första lektionen började och böckerna öppnades vaknade jag till en verklighet som kändes så främmande för mig. Plötsligt insåg jag att den svenskan som jag hade lärt mig genom att umgås med svenska barn samt i förberedelseklassen inte var samma svenska som jag behövde nu under lektionerna. Språket i böckerna var ett tredje språk som jag nu var tvungen att lära mig, samtidigt som jag skulle lära mig olika ämnen.

När det blev för svårt för mig, ville jag inte längre gå till skolan. Jag hade varit en duktig elev i mitt hemland, men nu kände jag mig bara dum. Min största dröm blev att dagen då jag kunde räcka upp handen i klassen och svara på lärarens frågor skulle komma. Det blev inte bättre förrän rektorn bestämde att jag varje vecka skulle få några timmars undervisning i skolämnen på modersmålet. Det tog tid, men så småningom behärskade jag fler och fler begrepp och nya ord, för att sedan själv kunna läsa och förstå en hel faktatext.

I det mångkulturella Malmö präglas skolorna av olika kulturer och bakgrunder. I sin tur, präglas varje klass i de skolorna av en stor blandning av språk och kunskaper. Detta är inte alltid en fördel då det också innebär att eleverna befinner sig på helt olika nivåer i sina kunskaper. Detta är något man inte kan undgå i någon skola, men i en mångkulturell skola känns problemet betydligt större, eftersom nivåerna är olika när det gäller behärsningen av det svenska språket också. Många elever har invandrarbakgrund, och svenskan är därmed ett nytt språk för dem. Här, mer än på andra skolor, är språket grunden för att fördjupa sig i sina kunskaper.

Det är ansträngande och tidskrävande att studera på ett annat språk som man inte har djupa kunskaper i. Processen blir dubbelsidig, då barnen lär sig språket och innehållet samtidigt, och i många fall blir det svårt att få en uppfattning om elevernas verkliga kunskaper om de inte har språkliga möjligheter att visa vad de kan.

Trots de olika stödinsatserna som finns når många tvåspråkiga elever inte kunskapsmålen i skolämnen.(Skolverket, 2002). Detta är ett stort problem som mycket

lätt uppstår i en skola där språkbehärskningen inte är en självklarhet. Språket är det viktigaste verktyget för kommunikation, och då detta redskap saknas i en klass, så bryts alla trådar av samspel mellan elever och lärare. Missförstånd uppstår då eleverna, p.g.a. sin aggressivitet som ofta uppstår för att de inte förstår eller inte kan uttrycka sig, kan uppfattas som stökiga. Enligt Skolverket (2002) kan möjligheterna för många av dessa elever att nå målen öka märkbart om stödet ges till dem på modersmålet, det som kallas för studiehandledning på modersmålet.

I grundskoleförordningen 5 kap § 2 och 3 slår man fast följande angående studiehandledning på elevens modersmål: ”En elev skall få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det”. I en publikation i Skolverket (2002), *Flera språkfler möjligheterkan*, man även läsa att eleverna måste kunna utveckla sig språkmässigt, kunskapsmässigt och kognitivmässigt i båda språken i en sociokulturellt främjande miljö.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt arbete är att undersöka om studiehundledning på det språk som eleven bäst behärskar är ett viktigt komplement till undervisningen för att nå målen för ett meningsfullt lärande.

Med detta arbete vill jag få en djupare uppfattning om studiehundledning på modersmålet genom att undersöka hur några av de inblandade på två olika skolor upplever stödet.

Jag utgår i min undersökning från följande frågeställning:

- Hur upplever modersmåls lärare, ämneslärare och elever studiehundledning på modersmålet?

3. Litteraturgenomgång

Genom språk uttrycker vi våra kulturer och värderingar. Språk ger oss självkänsla, bär kunskaper och är grunden i mötet med andra människor. Vi behöver språk för att kunna tänka, drömma, formulera frågor och lösa problem. Flera språk ger fler möjligheter. (Myndigheten för skolutveckling, 2006).

Språkkunskaperna utvecklas varje gång språket används, och därmed lär man sig samtidigt att på olika sätt använda språket för att uttrycka sig. Men språket är inte bara ett kommunikationsmedel utan också ett verktyg för tanken. Vygotskij (1986) framhäver språkets betydelse som verktyg för tänkandet. Vi använder språket när vi tänker, när vi lär oss nya saker, när vi tolkar och när vi försöker förstå. Barnen använder språket i skolan som ett tanke- och inlärningsverktyg.

3.1 Vad är tvåspråkighet?

Definitionen av tvåspråkighet och tvåspråkiga personer är många, men gemensamt för alla är att det innebär att en person använder två språk. Georges Lüdi (2002), tvåspråkighetsforskare från Schweiz skriver att en tvåspråkig person kan beskrivas som en användare av två eller flera språk i sitt dagliga liv, som kan växla mellan språken när det behövs.

Enligt Håkansson (2003) menar många tvåspråkighetsforskare att man inte ska tala om fullständig behärskning av två språk eftersom båda språken används i så olika sammanhang. Teorierna varierar mellan forskare som hävdar att en tvåspråkig person är den som har två språk som man har växt upp med och använt hemma, och andra som menar att det räcker med att man har viss kunskap om två språk. Vidare skriver Håkansson (2003) att tvåspråkighet kan delas in i simultan tvåspråkighet, som innebär att barnet lär sig två språk samtidigt, och successiv tvåspråkighet, som innebär att barnet först lär sig ett språk och sedan ett annat. Den successiva tvåspråkigheten skiljer sig från den simultana genom att inläringen påbörjas senare, så att barnet redan har utvecklat ett språk, samt genom att det inte finns lika många successivt tvåspråkiga barn som når till samma språkliga nivåer som simultant tvåspråkiga barn.

Skolan däremot har sina egna definitioner. Håkansson (2003) menar att det är tydligt

att det finns behov av terminologi för att beskriva språkförhållanden i den svenska skolan. Hon hänvisar till Skolverkets rapport "Flera språk, fler möjligheter" (2002) som beskriver de olika definitionerna enligt tabellen nedan

Tabell 1. Definitioner föreslagna av Skolverket 2002:4-5.

Tabell hämtad från Håkansson (2003).

Skolverket (2002)	
"Förstaspråk"	barnets/elevens första språk – särskilt när detta inte är modersmål för en eller båda föräldrarna.
"Modersmål"	barns och elevers första språk och ämnet modersmål
"Modersmålselev"	elev som deltar i modersmålsundervisning/ elev med annat modersmål än majoritetsspråket svenska.
"Tvåspråkighet"	här avses tvåspråkighet med svenska och ett annat modersmål
"Flerspråkig"	barn/elever/lärare/föräldrar med annat modersmål än svenska.

3.2 Tvåspråkig undervisning

För att förstå innehållet och de olika texterna i skolan, och för att kunna följa undervisningen, behöver barnen förstå innebörden i begreppen som förekommer i undervisningen. För detta krävs ett välutvecklat språk. (Ladberg, 2003).

Blythe (1998) menar att man ska fundera kring skillnaden mellan att kunna och att förstå. Enligt henne kan man lätt säga att när en elev kan något så innebär det att han eller hon kan demonstrera sin kunskap antingen genom redovisning eller genom att omsätta den i praktisk handling. Förståelse är däremot svårare att definiera då det innebär mer än kunskap. I korthet beskriver Blythe (1998) förståelse som att "kunna göra ett antal tankemässigt krävande saker inom ett ämne – eller till exempel att förklara, hitta bevis och exempel, göra generaliseringar, genomföra tillämpningar, hitta motsvarigheter och framställa ämnet på nya sätt". Därmed sammanfattas förståelse som att kunna utgöra flera handlingar och prestationer som visar och fördjupar personens kompetens i ett visst ämne. Det omfattar att ta fram kunskapen man har och tillämpa den på nya sätt, så kallad förståelseprestation (Blythe, 1998).

Enligt Skolverket (2001) visar en samstämmig internationell forskning om lärande

på ett andraspråk att tvåspråkig undervisning är effektivare än undervisningen som enbart sker på andraspråket, både för att uppnå framgång i ämnesstudierna och för att utveckla andraspråket. Forskningen hävdar vidare att detta är nödvändigt för att eleven inte ska stanna upp i sin kunskapsutveckling på grund av sina språkbrister.

Enligt Thomas och Collier har eleverna mycket svårt att komma ikapp sina kamrater som har undervisningsspråket som förstaspråk (Thomas & Collier, 1997). De hävdar i sin undersökning att elever som har gått på ämnesundervisning på båda språken kommer ikapp sina kamrater i alla skolämnen. Om däremot nya ord och begrepp introduceras på ett språk som eleven inte behärskar, så måste eleven handskas med två nya utmaningar samtidigt, språket och begreppet.

Det blir en dubbeluppgift som gör att lärandet blir mycket svårt (Kilborn, 1991). Enligt Skolverket (2001) är det krävande att studera på ett språk som man inte behärskar, och det tar längre tid och kräver mer ansträngning eftersom eleven ska lära sig både språket och ämnet samtidigt.

Enligt Barnes (1978) kräver begreppsutvecklingen att man bearbetar begreppen språkligt vilket sker genom reflektion och kommunikation. För detta krävs i sin tur ett viktigt redskap: ett språk som eleven behärskat tillräckligt för att kunna bearbeta begreppen. I sin tur betonar Garrison och Kerper Mora (1999) att elevens möjligheter till inläring minskar om de varken förstår de nya begreppen eller förstår undervisningsspråket. Detta leder till att eleverna ger upp. Därför menar författarna att den grundläggande principen för undervisningen av tvåspråkiga elever är att använda det språket som de behärskar i introduktionen av nya begrepp, för att dessa på bästa sätt ska kunna utvecklas. Denna teori utvecklas vidare i Skolverket (2001), där det står att för att utveckla det matematiska kunnandet så måste det ske på modersmålet och inte på ett andraspråk som eleven inte behärskar. När eleverna har svårt att uttrycka sina matematiska svar och idéer så är det bra om de tillåts göra det på det språk de behärskar, för att på så sätt slippa språksvårigheterna och koncentrera sig på att utveckla sina tankar istället. På så sätt använder man elevens modersmål som resurs (Skolverket, 2001). Vidare hänvisar Hyltenstam och Tuomela (1996) till en norsk undersökning som visar att andraspråkselever som har fått tvåspråkig undervisning i matematik lyckas bättre än de som bara fått undervisning på norska. En samstämmig internationell forskning om lärande på ett andraspråk visar att en tvåspråkig undervisning är effektivare än en undervisning enbart på andraspråket, inte bara i ämnesstudier utan också vid utvecklingen av andraspråket. Det som eleven lär sig förstå på sitt förstaspråk

3.3 Vad är studiehandledning

Att som andraspråkselev undervisas i skolämnen på det egna språket kallas för studiehandledning på modersmål. Den innebär handledning på elevens modersmål, om eleven före ankomsten till Sverige undervisats på annat språk än modersmålet (Skolverket, 2008). Rätt till studiehandledning har elever som inte kan följa sin skolundervisning p.g.a. brister i det svenska språket. Elevens behov av studiehandledning utreds och bestäms av skolan för ett år i taget.

Barn och ungdomar som nyligen kommit till Sverige och inte kan tillräckligt för att följa undervisningen på svenska kan få undervisningen förklarad på sitt modersmål. Föräldrar och skola samtalar om elevens behov av studiehandledning. Det är skolans rektor som slutligen bestämmer när en elev ska erbjudas studiehandledning på sitt modersmål (Skolverket, 2008).

Studiehandledning på modersmål är en av de insatser som man kan erbjuda elever som behöver stöd att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Den är en process där modersmålet används som ett redskap för att utveckla det svenska språket hos eleverna, hjälpa dem förstå innehållet och begreppen i undervisningen och på så sätt förstärka båda språken, som i denna process berikar varandra. Det slutliga målet är att eleven skall kunna få den bästa och mest effektiva nyttan av undervisningen i den svenska klassen, och att klara sina skolarbeten. (Skolverket, 2008).

I en rapport i den danska tidningen för lärare, Folkeskolen (2011), om tvåspråkiga elevers undervisning i Danmark och Sverige menar forskare från AKF, Anvendt Kommunal Forskning, att handledning och undervisning på modersmål påverkar elevernas hela skolresultat. (www.folkeskolen.dk). De beskriver studiehandledningen på modersmål för de tvåspråkiga eleverna som ett speciellt svenskt initiativ som utförs av svenska lärare för att stödja elevernas deltagande i den vanliga undervisningen i skolan, men att den anses vara en dyr resurs för skolorna eftersom de måste finansiera studiehandledningen. Därför har den svenska skolinspektionen kritiserat många skolor för att inte ha erbjudit tillräckligt studiestöd och vägledning för tvåspråkiga elever. Vidare skriver man i rapporten att endast fyra av sex skolor erbjuder studiehandledning. Studiehandledning kan ges på olika sätt, och den organiseras olika beroende på vilken kommun det gäller, samt på var i kunskapsutvecklingen eleven befinner sig. Organisationen Sveriges Kommuner och Landsting SKL har besökt tio kommuner där nyanlända elever når relativt goda resultat. Enligt deras rapport *Nyanlända elevers utbildning – goda exempel från tio kommuner* (2010) finns det fyra varianter av

studiehandledning:

1- Studiehandledning i klassrummet på modersmål. Att möta elevens behov genom en aktiv studiehandledare som i klassrummet kan guida eleven framåt. Ofta är det i början av inskolningen i ordinarie klass som detta behövs. Efterhand lär sig eleven språket bättre, och då väljer man oftast en annan, något mer begränsad form av studiehandledning, som t.ex. att modersmålläraren är med endast under några lektioner.

2- Studiehandledning utanför klassrummet på modersmål. T.ex. efter lektionernas slut eller under lektioner som domineras av eget arbete. Man fokuserar då på de ämnen eller begrepp som eleven behöver hjälp med.

3- Reguljär studiehandledning. Ett exempel på sådan är läxhjälp. Detta kan ske i anslutning till skoldagens slut och på kvällstid. Dit kan alla elever komma och få hjälp av personal som är på plats eller sitta själva och arbeta med sina läxor. Detta fyller många funktioner för nyanlända elever, t.ex. som ett tillfälle att träffa andra barn som kanske inte går i samma klass, och på det sättet få fler kamrater och en större tillhörighetskänsla.

4- Studiehandledning hemma framför datorn. Enligt rapporten har man i Växjö kommun anlitat ett antal lärarstudenter som nås över MSN eller något annat chat- eller kommunikationsprogram. Lärarstudenterna är uppkopplade mellan bestämda tider och får i en kort text presentera sig och vilka ämnen de kan vara behjälpliga i. Eleverna kan då ta kontakt med dem och ställa frågor och omedelbart få svar.

3.4 Lagar och förslag om studiehandledning

I Skollagen kap 4 står det: "Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet" (SFS 1985: 1100). Dessutom står det i allmänna råd för utbildning av nyanlända elever att:

"Skolans ansvar är att ge eleven det stöd som hon eller han behöver för att så effektivt som möjligt fortsätta sitt lärande i alla ämnen" och att "Studiehandledning och ämnesundervisning på modersmål är effektiva redskap för elevens kunskapsutveckling".

I Skolverkets bestämmelser som avser studiehandledningen framgår följande:

Utredning: Om en elev befaras inte kunna nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta anmälas till rektorn, som i sin tur utreder situationen och ger rätt stöd(3 kap

8§Skollagen 2010:800).

Åtgärdsprogram: Beslutas av rektorn, och i det ska det framgå vilka elevens behov är, hur de ska tillgodoses och hur processen sedan ska följas upp och utvärderas (3 kap 9§).

Studiehandledning på modersmål: " En elev ska få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det. En elev som ska erbjudas modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk än modersmålet får ges studiehandledning på det språket i stället för på modersmålet, om det finns särskilda skäl ". (5 kap 4§ Skolförordningen 2011:185 samt 9 kap, 9§ Gymnasieförordningen 2010:2039).

Överklagan: " Beslut om åtgärdsprogram får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd, enligt 3 kap 9§ Skollagen. Ett beslut får överklagas av den som beslutet angår ". (www.overklagandenamnden.se).

Organisationen Sveriges Kommuner och Landsting SKL har besökt kommuner där nyanlända elever har nått goda resultat i skolan. Av framgångsfaktorerna tas modersmålsundervisning och studiehandledning upp. Med anledning av detta föreslår SKL bl.a. modersmålslärarytbildning, vidare forskning och distansundervisning. I deras rapport finns förslag om att staten skall utreda och belysa studiehandledningens roll. Men trots alla förslag och lagar råder det fortfarande stora brister på resurser till stöd. Detta framkommer tydligt i flera skolinspektioner, bland annat i en skolinspektion i Landskrona: "inte alla elever som behöver studiehandledning på modersmålet får det". Samtidigt framgår det i en skolinspektionsrapport (2009) om skolor i Malmö att antalet nyanlända elever har ökat i kommunen de senaste åren, och därmed skolornas begärda timmar till studiehandledning. Grundskolornas begärda timmar till studiehandledning har ökat från läsåret 2002/2003 då de begärde 3660 timmar till läsåret 2008/2009 då de begärde 4801 timmar. De tilldelade timmarna har också ökat, men inte lika mycket som efterfrågan. Enligt rapporten fick skolorna läsåret 2002/2003 45 procent av den behövda resursen, medan de läsåret 2008/2009 fick 40 procent av den önskade resursen. Detta medförde att Skolverkets rekommendationer till kommunen blev bl.a. att kommunen måste vidta åtgärder så att alla elever som har behov av studiehandledning på modersmålet får det. Skolan i sin tur behöver utveckla sitt arbete så att lärarna i planeringen av undervisningen utgår ifrån elevernas förmågor, intressen och styrkor, tar

tillvara elevens ämneskunskaper och utvecklar dem vidare, samt vidtar åtgärder för att öka kvaliteten på den studiehundledning som ges så att den hjälper eleverna att nå målen i olika ämnen. (Skolverket, 2009).

4. Metod

Jag träffade tidigare under min verksamhetsförlagda utbildning, VFT, elever i studiehandledningsklasser, och eftersom det ingick i min praktik att vara med modersmåls läraren, så var det en möjlighet för mig att vistas på den scen där allt ägde rum, nämligen på den scen som studiehandledningslektionerna utgör. Jag bestämde mig redan då för att studiehandledning på modersmålet är något som jag vill arbeta med och som jag vill undersöka och veta något mer om, och VFT: t blev ett bra tillfälle att börja min undersökning.

Nu, tre år senare, befinner jag mig i slutet av min utbildning. För att göra en nyare och djupare undersökning av frågan, bestämde jag mig för att göra en ny undersökning i en annan skola, för att sedan jämföra de nya resultaten med resultaten jag fick från min första undersökning som jag då använde för att skriva en uppsats om frågan.

4.1 Metodval

”Metod betyder ursprungligen vägen till målet” (Kvale & Brinkmann 2009, s 121).

I samma stund som jag blev intresserad av ämnet studiehandledning på modersmål och jag bestämde mig att göra det till ämne för mitt examensarbete, började jag tänka på vilken forskningsmetod som skulle kunna ge mig goda och intressanta resultat i min undersökning.

Jag behövde bland annat få information direkt från de berörda huvudpersonerna, d.v.s. eleverna. Holter & Kalleberg (1982) menar att om vårt studieobjekt är tänkande och handlande personer, är det mycket viktigt att vi får tillgång till personernas uppfattning om situationen och om sig själva. Jag hade därför med mig min anteckningsbok hela tiden för att skiva ner mina reflektioner.

Jag använde mig i båda undersökningarna av informella kvalitativa intervjuer som jag utförde direkt i samband med mina besök i klasserna. Intervjuerna utformades som

en form av diskussioner med de deltagande. Genom att man på så vis befinner sig i direkt anslutning till objekten skapas den mest intima relationen till dem (Holme & Solvang, 1997). Jag formulerade också några skriftliga frågor som jag delade ut för att sedan samla in och undersöka svaren. Dessutom hade jag en annan enkät till eleverna i både undersökning 1 och 2, till vilken jag gjorde en tabell över svaren. Elevintervjuerna i båda undersökningarna genomfördes så fort jag fick tillstånden underskrivna.

Holme & Solvang (1997) menar vidare att forskaren måste från början veta och förstå vilka faktorer som är viktiga och vilka frågor som måste belysas, för att på så sätt täcka det undersökta området. Därför såg jag till att frågorna i mina intervjuer var relevanta och täckte det mesta av undersökningens syfte, så att de skulle kunna ge stoff och material för belysning av mina frågeställningar. (se bilaga).

Intervjuerna med lärarna valde jag att göra muntligt, och alla deltagande lärare skulle vara med samtidigt, för att på så sätt få en öppen diskussion som skulle ge mig mer information än den man får från korfattade svar som gör att man kan gå miste om små detaljer som kan förekomma i ett öppet samtal med flera deltagare. Dessutom kan deras svar i den öppna intervjun leda till nya intressanta frågor.

Gång på gång diskuteras i skol- och undervisningssammanhang vikten av samarbete mellan alla inblandade i barnets språkutveckling. Därför tog jag detta examensarbete som ett tillfälle att också knacka på dörren till andra sidan, barnets andra värld, hemmet. Jag skrev några enkätfrågor till föräldrarna för att få insikt i deras syn på studiehandledning på eget språk, och hur de tyckte att det hjälpte deras barn. Ännu en gång var modersmåslärarna min bro dit. De hjälpte mig genom att översätta mina frågor till föräldrarnas språk, och sedan översätta svaren jag fick tillbaka från dem. Enkäter till föräldrar använde jag endast under undersökning 1 då jag hade mer tid på mig. (se bilaga).

Vägledande för mina intervju- och enkätfrågor har varit en formulering från Johansson&Svedner (2006, sid.43): "Frågorna måste anpassas så att den intervjuade får möjligheter att ta upp allt hon har på hjärtat".

4.2 Genomförande och urvalsgrupper

Undersökning 1 genomfördes under en fyra veckors verksamhetsförlagd utbildning på en skola i Malmö med cirka 200 barn i åldrarna 6-12 år, de flesta med invandrarbakgrund. Jag hade tre huvudgrupper som medverkade i min undersökning:

den första gruppen utgjordes av elever från årskurs 4-5, denna grupp hade mest antal timmar studiehandledning i skolan p.g.a. deras språkliga behov. De eleverna hade alltid studiehandledning tillsammans. I undersökningen medverkade därutöver några av dessa elevernas föräldrar, samt modersmålsläraren i arabiska och albanska.

Ytterligare en intervjuperson, utöver dessa tre grupper var matematikläraren i årskurs fem eftersom jag ville se hur han upplevde resultaten av studiehandledning på eget språk, och huruvida han tyckte det underlättade hans uppdrag som

lärare i en stor och blandad klass, samt hur stor hans roll var i hela processen. Anledningen till att intervjua alla inblandade i studiehandledningsprocessen var att se på frågan från alla håll och synvinklar.

Undersökning 2 gjordes under två veckors besök i en annan skola i en annan stadsdel i Malmö. Skolan är större än skolan i undersökning 1 och har elever från cirka 30 länder. Modersmålsundervisning ges i minst 8 språk.

På den här skolan fick jag gå runt bland olika klasser. Jag pratade med både lärare och elever under lektionerna, efter lektionerna samt på rasterna. I väntan på tillstånden till intervjuer med eleverna, genomförde jag öppna samtal med dem. Här hade jag också tre deltagande grupper i mina intervjuer: 10 elever mellan årskurs tre och sex som fick studiehandledning på arabiska, modersmålsläraren i arabiska samt matematikläraren i årskurs sex.

Jag har i båda mina undersökningar sett till att tillämpa Vetenskapsrådets forskningsetiska huvudkrav (Vetenskapsrådet, u.å.), genom att jag informerade alla deltagare om syftet med undersökningen (informationskravet), deltagare och föräldrar lämnade sitt samtycke (samtyckeskravet) och jag behandlade all information om deltagare konfidentiellt (konfidentialitetskravet). Dessutom kommer inte den insamlade informationen om deltagare att användas i annat syfte än för den aktuella undersökningen (nyttjandekravet).

4.3 Bearbetning

Under besök, samtal och intervjuer skrev jag hela tiden ner elevernas och lärarnas svar och kommentarer. Sedan skrev jag rent mina resultat. Enkäterna samlade jag in för att sedan skriva rent alla svar efter att ha rättat stavfelen i dem och plockat bort det som inte var relevant.

Intervjuerna med lärarna valde jag att spela in, för en senare bearbetning. Jag lyssnade sedan på intervjuerna och transkriberade dem efter det att jag tagit bort upprepande meningar samt vissa meningar som inte alls besvarade mina frågor. I mina transkriptioner har jag koncentrerat mig på innehållet i budskapet, eftersom jag inte har haft som syfte att göra språkliga analyser av det sagda. De yngsta barnen i min andra undersökning var inte så bra på att läsa och skriva. Därför fick jag gå igenom frågorna med dem och samtidigt skrev jag ner deras svar. Detta gjorde jag med dem en och en.

Resultat och analys

Resultatet nedan redovisar sammanfattningsvis svaren på frågorna jag ställde till samtliga deltagande elever, deltagande föräldrar i undersökning 1, samt de muntliga intervjuerna med samtliga deltagande lärare. Dessutom presenteras i det här kapitlet också en sammanfattning av diskussionerna med samtliga elever. Svaren från lärarintervjuerna är citerade, medan svaren i enkätfrågorna till elever och föräldrar är delvis citerade och delvis översatta till svenskan med hjälp av modersmåslärarna.

5.1 Resultat från undersökning 1

5.1.1 Muntlig intervju med lärare

1- Hur många barn får studiehundledning i skolan?

- L. matematik: Inte så många med tanke på att det är en skola vars nästan alla elever har utländsk bakgrund.
- L. arabiska: Nästan hälften av eleverna här har studiehundledning på sitt språk, och det täcker bara hälften av behovet.

2- Så ni menar att alla elever här skulle behöva studiehundledning?

- L. arabiska: Nästan. Det är i alla fall många fler i behov än de som får det stödet. Men tyvärr så gäller det att spara pengar. Förra terminen fick den andra modersmåsläraren i arabiska sluta, och då fick jag alla hennes elever. Hur mycket hinner jag göra och hur många elever kan jag hjälpa?

3- Vem var det som bestämde att just de här eleverna skulle få studiehundledning på sitt språk?

- L. matematik: Det var vi, ämneslärarna som föreslog eleverna, och sedan skrev vi tillsammans en lista med alla namn som vi sedan lämnade in till rektorn. Men som sagt, var det många fler på listan än de som blev beviljade. Man fick prioritera de som hade ``störst behov``.

4- Får eleverna studiehundledning i alla ämnen?

- L. arabiska: Nej, Tyvärr. Det hade varit bra, men varken pengarna eller tiden räcker till i en skola med så många arabiskt talande elever och bara en modersmåslärare i arabiska.

- L. bosniska: De vanligaste ämnen är svenska och matematik. Fast jag tycker att det hade varit bra med studiehandledning i So-ämnen där det förekommer många svåra ord och begrepp som många av eleverna inte ens kan på sitt språk.

5- Ges eleverna tillräckligt antal timmar studiehandledning?

- L. arabiska: Nej, jag arbetar heltid, och i den tiden ingår modersmålsundervisningen också, så hur många timmar kan det bli över till studiehandledningen, och hur ska de timmarna delas mellan så många elever? Det behövs definitivt flera lärare.

6- Trots alla brister och de få timmarna som eleverna får, tycker ni att studiehandledningen har haft någon effekt på deras skolgång? Vad har det gett för resultat?

- L. matematik: För min del så tycker jag att det har gett bra resultat. När de hade fått grepp om matematikbegreppen och dess betydelse, så började de arbetar intensivt med sina uppgifter. Svenskaläraren har nämnt också vid ett tillfälle, att de blev bättre på att skriva om böckerna som de lånade och läste när de fick göra det på en enklare svenska.
- L. arabiska: Jag märkte också skillnad på deras studieresultat. Men det är mycket jobb. Det finns barn som inte har stark modersmålsbas och därför inte kan begreppen på sitt språk heller. I de fallen fördubblas både vårt och elevernas jobb, eftersom det gäller att ge eleverna begreppen på båda språken.

7- Har denna framgång påverkat elevernas uppförande och självförtroende?

- L. bosniska: Jag upplever det så. Det är roligt att se deras glada och lättade ansiktsuttryck när de vet och förstår vad de sysslar med.
- L. matematik: Jag tycker också att det har gett positiva resultat på deras självförtroende. När de är med oss i klassen, efter att ha förstått vad det är vi gör, så är de mer öppna, räcker upp handen oftare, och ställer flera frågor. Det är roligt att de kan visa hur mycket de kan. Man blir förvånad ibland, och man tänker: hur har jag missat att se hur duktiga de är?

8- Hur viktigt är samarbetet mellan ämneslärarna och modersmålsläraren?

- L. arabiska: På skala från 1 till 10 skulle jag säga 10. Det är grunden till

detta jobb. De visar oss vad det är som behövs göra, och vi gör det. Vi arbetar tillsammans för elevens bästa.

- L. matematik: Utan modersmåslärarna hade vi inte klarat det. Det ställs dessutom mer krav på dem. Förutom kunskaper i båda språken, så ska de också skaffa sig kunskaper i olika ämnen för att kunna ge eleverna det stöd som de behöver.

5.1.2 Enkätfrågor till föräldrarna

1- I vilka ämnen får ditt barn studiehundledning på eget språk?

- Förälder 1 och 2: I matematik och svenska.
- Förälder 3, 4 och 5: I matematik.

2- Tycker ni att ert barn får tillräckligt timmar i studiehundledningen, eller skulle det behövas fler?

- Förälder 1: Det skulle behövas mer. Han blir bättre i sina studier, vilket visar att det hjälper.
- Förälder 2: Vi tycker att det behövs fler timmar och att det ska omfatta fler ämnen för att barnen ska lära sig ord inom alla områden.
- Förälder 3 och 4: De har det en gång i veckan och det vore bra med fler.
- Förälder 5: Jag tror inte att det går eftersom det är bara en lärare i arabiska i hela skolan, men det vore bra.

3- Hur tycker ni att studiehundledningen på eget språk har påverkat ert barn?

- Förälder 1: Min son var duktig i hemlandet på matematik, men här tappade han orken och lusten, och det beror tror jag på att han inte förstod mycket och därför kände sig dum. Men allt förändrades när han fick studiehundledning på albanska. Det satte hans energi igång på nytt.
- Förälder 2: Det sparade min dotter och oss tiden att översätta först och sedan hjälpa henne med läxorna. Många begrepp kan vi inte, vi har aldrig gått i skolan i Sverige. Min svenska är inte så bra än, därför har studiehundledningen i matematik och svenska underlättat för mig och för hennes pappa att förstå lättare innehållet som hon får där och på så sätt kunna hjälpa henne med läxorna.

- Förälder 3: Han tycker att det är roligt, och kommer bra överens med modersmåsläraren.
- Förälder 4 och 5: Vet ej, eftersom jag inte kan svenska.

5.1.3 Enkätfrågor till eleverna

1- Hur länge har du haft studiehundledning på ditt språk?

- Elev 1: I några månader. Efter jullovet började jag.
- Elev 2 och 3: I ett år.
- Elev 4 och 5: Detta är mitt andra år med studiehundledning.

2- Tycker du att du behöver det stödet?

- Elev 1: Ja, det är mycket lättare för mig nu att plugga.
- Elev 2, 3 och 4: Ja, för min svenska är inte så bra.
- Elev 5: Jag tyckte inte det från början, men nu är det mina favorita timmar i skolan.

3- Vore det bra med studiehundledning i alla ämnen inte bara i svenska och matematik?

- Alla elever: Ja, i SO ämnen. Det är många svåra ord.

4- Vilken effekt har du fått från studiehundledningen?

- Elev 1: Jag känner ibland att jag var smartare i Irak, och att här är jag lite dummare. Men när modersmåsläraren hjälper mig och översätter svåra ord då känns det att matematik här är lättare än i Irak. Jag vill också bli lärare i studiehundledning, jag kan mycket matematik och snart kan jag mycket svenska.
- Elev 2, 3 och 4: Det är roligare och lättare i skolan nu.
- Elev 5: Jag har lärt mig många nya ord, så när de förekommer igen så kan jag dem och det känns lättare då.

5.2 Resultat från undersökning 2

5.2.1 Muntlig intervju med lärarna

1- Hur många elever här på skolan får studiehundledning på modersmålet?

- L. arabiska: Det är många barn som får det. Vi är ca.6 modersmåslärare i arabiska som arbetar på den här skolan, för att kunna täcka både modersmålslektionerna samt studiehundledningen.

- L. matematik: I vår skola är studiehandledning på modersmålet ett viktigt redskap i vår undervisning. Vi erbjuder det redan från första klasserna. Det hjälper mycket att vi har många modersmåls lärare.

2- Får eleverna studiehandledning i alla ämnen?

- L. arabiska: Jag hjälper mina elever i alla ämnen, förutom musik, slöjd och hemkunskap. Mest behövs jag i matematik, So samt No. Men i andra språk erbjuds de studiehandledning endast i matematik och So, eftersom antalet modersmåls lärare i de språken är färre än oss modersmåls lärare i arabiska. Detta beror på att de flesta invandrareleverna här på skolan har arabiska som modersmål.

3- Tycker ni att eleverna får tillräckligt antal timmar i studiehandledning?

- L. matematik: Den vanliga undervisningen går parallellt med studiehandledningen. Det känns nästan som om det finns lika mycket lektioner på båda.
- L. arabiska: Ja, detta stämmer eftersom det är det enda sättet att skapa förståelse hos eleverna.

4- Har studiehandledningen gett positiva resultat?

- L. matematik: I mitt ämne har det gjort det. Jag ser skillnaden i resultaten när eleverna har fått det stödet de behöver. Efter bara några månader kan de flesta eleverna sedan klara sig i min klass utan att behöva studiehandledning.
- L. arabiska: Detsamma gäller i de andra ämnen, men det tar lite längre tid i So och No då begreppen är ständigt nya. I matematik upprepas begreppen och uppgifterna hela tiden, men bara svårighetsgraden ändras. Därför är matematik lättare att bli självständig i.

5- Har denna framgång påverkat elevernas uppförande och självförtroende?

- L. arabiska: Jag tycker det. När ämnet blir bekant för eleverna och de förstår vad det handlar om ägnar de sig åt att lösa uppgifterna och lära sig det nya, istället för att försöka dölja sitt okunnande på olika sätt vilket kan försvåra lärarens uppgift.
- L. matematik: Jag tycker det också. Det är så roligt att se bra resultat i klassen och att se hur mycket eleverna uppskattar det. Ibland, när en elev inte längre behöver studiehandledning, kan det ändå förekomma några ord som är svåra och då hjälps eleverna åt med att försöka förklara orden för varandra. Detta

samarbete är mycket roligt att se.

6- Hur viktigt är samarbetet mellan ämneslärarna och modersmåslärarna?

- L. arabiska: Det är det viktigaste i hela processen. Vi vet inte vad vi ska hjälpa eleven med om inte ämnesläraren ger oss grunden till arbetet och målen som eleven måste uppnå.
- L. matematik: Vi kommunicerar mycket. Det går fram och tillbaka mellan oss. Vi informerar varandra om allt nytt som uppstår samt om resultat. Om modersmåsläraren är engagerad uppnår vi mycket bra resultat snabbt och det samma gäller ämnesläraren. Men tyvärr blir det ibland lite obalans i engagemanget och då blir den ena sidan tvungen att bära lite mer av arbetet.

5.2.2 Enkätfrågor till eleverna

Nedan anges hur många procent av eleverna som gav de svar som redovisas. Totalt rör svaren 10 elever.

1- Hur länge har du haft studiehandledning på ditt modersmål?

- 40%: denna är andra terminen.
- 40 %: i en månad.
- 20 %: jag hade det hela förra läsåret, och nu ska jag få det i en månad till som prövning.

2- Tycker du att du behöver det stödet?

- 90%: Ja, för att annars förstår jag inte.
- 10%: Jag tror det.

3- Är det bra att du får det i flera ämnen?

- 100%: ja.

4- Vilken effekt har du fått från studiehandledningen?

- 100 %: Det är lättare och roligare att gå i skolan och plugga.

5.3 Diskussioner och frågor till eleverna i undersökning 1 och 2

För att undersöka andelen elever i mina undersökningar som uppskattade studiehandledningen ställde jag några skriftliga frågor till eleverna i båda undersökningarna vid ett tillfälle då modersmåsläraren var med. Vi diskuterade sedan

tillsammans svaren. Det slutliga resultatet framgår av tabellen nedan:

Tabell 2: Tabellen visar hur många procent av eleverna som gav de svar som redovisas. Totalt rör svaren 15 elever.

Frågor	Undersökning 1	Undersökning 2
1- Är det svårt i skolan?	90 % ja. Av dem skrev hälften: mycket svårt. 10% sådär, inte alltid.	40 % ja. 40 % i början bara. 20 % sådär.
2- Blir allt lättare när du får studiehandledning på ditt språk?	100 % ja.	100 % ja. Av dem skrev mer än hälften mycket lättare.
3- På skala från 1 till 10 hur mycket svenska kan du?	60% mellan 5 och 7. 40% mellan 4 och 6.	90% 5. 10% 7.
4- Skulle du klara dina studier utan studiehandledning på ditt modersmål?	90% nej. 10% vet inte.	100% nej.
5- På skala från 1 till 10, hur mycket hjälper dig studiehandledning?	90% mellan 7 och 10. 10% 6.	80% 10. 20% 9.

Under vår gemensamma diskussion av enkäten, ställde jag frågan: hur känner du att det är i klassen på de andra lektionerna, då du studerar olika ämnen tillsammans med dina svenskalärare? I första undersökningen var resultatet som följer: De flesta svarade att det var svårt och tråkigt. Ahmad i årskurs 5 (alla namn i undersökningen är fingerade) svarade så här: ” Det är jobbigt att hänga med vad lärarna säger. De flesta pratar perfekt svenska”. Vidare förklarade han för mig att med perfekt svenska menade han att de pratade med svår dialekt och för snabbt. En flicka i årskurs vid namn Zahra svarade på samma fråga att det är tråkigt eftersom man inte förstår allt vad läraren säger när de läser svåra ord från boken. Medan en annan flicka i årskurs 4 också tyckte att det var tråkigt eftersom de andra eleverna störde så mycket att hon inte alltid kunde koncentrera sig, speciellt som att det krävs mycket koncentration för att kunna fatta vad lärarna säger på svenska.

I undersökning 2 tyckte de flesta att läraren i den "vanliga klassen" pratar med dem så att de förstår. Hon pratar tydligt och långsamt, och hon vet hur mycket eleverna kan och hur långt de har kommit i boken på studiehandledningslektionen.

Amira i årskurs 5 svarade att läraren vet vad de har läst med modersmåls läraren i

studiehandledningen och därför frågar hon dem i klassen frågor som de är bekanta med. Detta gör att hon känner att hon deltar i lektionen och kan precis som alla andra.

Nästa fråga rörde skillnaderna de upplevde när de fick studiehandledning på modersmålet. Samtliga elever i båda undersökningarna svarade att det var stor skillnad. ”Det är så roligt när man förstår vad det handlar om, för då blir det så lätt att lära sig saker.”, sa Ziad i årskurs 5. Hans kompis Mohammad som också gick i årskurs 5 sa: ”Man känner sig inte så dum längre”.

5.4 Analys

5.4.1 Förståelse

Ladberg (2003) skriver att för att förstå innehållet i de olika texterna i skolan, och för att kunna följa undervisningen, behöver barnen förstå innebörden av ord och begrepp som förekommer i undervisningen. För detta krävs ett välutvecklat språk. I mina undersökningar förekom ordet "svenska" alltid ihop med orden "tråkigt" och "svårt". Detta, tillsammans med elevernas svar, sammanfattar jag i följande mening: Svenska språket är svårt och därför är lektionerna tråkiga och eleverna stökiga. En liten mening som ställer krav på mycket engagemang från både elev och lärare. Det engagemanget fanns från elevernas sida, och det såg man tydligt i deras vilja att prata om saken. Det de saknade var förståelse och att finna innebörder i ord och begrepp. Om undervisningen sker på ett annat språk än modersmålet, ett språk som eleven inte helt behärskar, kommer detta att utgöra ett hinder för eleven för att han inte fullt ut förstår innehållet, vilket i sin tur kan leda till att möjligheterna till kommunikation blir sämre. (Skolverket, 2001). Studiehandledning på det språk som eleverna bäst behärskar kunde, enligt eleverna själva, tillföra dem förståelse av undervisningen. Därför såg eleverna i mina undersökningar fram emot studiehandledning med modersmåls läraren, eftersom det var då de kände att skolan var deras också och att de fick mycket nytta av sin tid där.

Kilborn(1991) hävdar att nya ord och begrepp skall introduceras på det språk som eleven bäst behärskar så att eleven inte ska behöva handskas med texten både språkligt och innehållsmässigt, vilket i sin tur försvårar elevens uppgift och lärande. Flera svar i mina resultat kan knytas till denna tanke, bl.a. ” Det är så roligt när man förstår vad det handlar om, för då blir det så lätt att lära sig saker ”,(Ziad, årskurs 5, undersökning 1). I samma undersökning berättade Zahra att det var tråkigt i den

"vanliga klassen" eftersom man inte förstod allt när de läste svåra ord från boken. Enligt Barnes (1978) kräver begreppsutvecklingen att man bearbetar begreppen språkligt vilket kräver ett viktigt redskap som eleven behärskar tillräckligt för att kunna bearbeta begreppen: ett språk.

Resultaten som jag redovisade i tabell 2 visar att samtliga elever uppskattade det de fick av studiehandledningen, och att de upplevde studierna som lättare och roligare när man hade förstått innehållet. De kunde märka stor skillnad i sin prestation och i ämnets svårighetsgrad, och de kände att de kunde precis som alla andra. Matematikläraren i undersökning 1 upplevde att eleverna, när de hade förstått begreppen, kunde arbeta intensivt med sina matematikuppgifter. Eleverna upplevde samma sak. Elev 1 kände att matematik blev lättare när hon hade fått hjälp med att översätta de svåra orden. Elev 5 upplevde också matematik som roligare och lättare när man hade förstått vad man skulle göra. Dessutom visar tabell 2 att de flesta kände att de inte hade klarat sig i skolan utan studiehandledningen.

Alla lärare i både undersökning 1 och 2 var överens om att studiehandledning är ett stöd som ger bra studieresultat och som skapar förståelse hos eleverna. Arabiskläraren hävdade att studiehandledningen var det enda sättet att skapa förståelse hos eleverna. Ämneslärarna i sin tur upplevde att studiehandledningen på modersmål underlättade deras arbete eftersom det öppnade dörren mellan dem och eleverna. En bättre kommunikation kunde skapas med eleverna, vilket i sin tur skapade en bättre stämning i klassrummet. Föräldrarna i undersökning 1 upplevde också att studiehandledningen hade hjälpt deras barn, men att det saknades i andra ämnen än matematik och svenska. Detta stöd erbjöds inte i So och No ämnen, trots att eleverna, lärarna och föräldrarna tyckte att det var där som det mest behövdes eftersom dessa ämnen innehåller nya och svåra begrepp som gör det svårt att förstå innehållet i texten. Därför betonar Garrison och Kerper Mora (1999) att den grundläggande principen för undervisningen av tvåspråkiga elever är att använda det språk som de behärskar i introduktionen av nya begrepp, för att dessa på bästa sätt ska kunna utvecklas. I sin tur menar Paulin m.fl. (1993) att studiehandledningen inte ska omfatta bara vissa ämnen, som matematik, utan den ska ges i alla ämnen för att få en bredare inläring av begrepp. Vidare hävdar författarna att undervisning på det egna språket i olika ämnen är den enda garantin mot avbrott i språk- och därmed i tankeförmågans utveckling. Denna tanke framstår tydligt i elevernas enkätsvar i undersökning 2, då de flesta av eleverna hävdade att studiehandledningen hjälpte dem mycket och var deras enda väg till förståelse, samt att

det gjorde så att det blev roligare i skolan och lättare att lära sig nya saker.

5.4.2 Språk, kunskaper och självförtroende

Lärarna i undersökning 1, tyckte att stödet på modersmålet var av stor betydelse för deras elever, och att det skulle ges i alla ämnen, samt att fler elever behövde få det stödet. Dessutom tyckte de att detta var bra för elevernas självkänsla. Att de ska känna sig otillräckliga och dumma, trots att svårighetsnivån och kanske kvaliteten på skolorna i de flesta länder barnen kommer ifrån är högre än i Sverige, är något stort för dem att bära. Självförtroendet och hur de upplever sig själva kan påverka dem hela livet.

Modersmåslärarna berättade att de här eleverna hade varit duktiga i skolan före migrationen. De var elever med bra betyg, mycket goda prestationer i skolan, samt med höga ambitioner och krav på sig själva. De hade stora planer och drömmar om sina framtida studier. Men när de flyttade till Sverige blev de plötsligt nybörjare. De fick gå i förberedelseklasser där man lägger vikt på att eleverna ska lära sig det svenska språket. Ämnen lades då åt sidan för ett tag, och man avskiljdes från den "vanliga skolan". Man koncentrerade sig mer på språket än på ämnen, och nu låg eleverna efter i sina studier. Nu, med studiehandledningen, ville man försöka sätta eleverna på rätt spår igen så att de kunde hinna ikapp det de hade gått miste om. Enligt Thomas & Collier (1997) kunde elever som gick på ämnesundervisning på båda språken komma ikapp sina kamrater i alla skolämnen. Skolverket (2001) skriver dessutom att när eleverna har svårt att uttrycka sina svar och idéer så är det bra om de tillåts göra det på det språket de behärskar, för att på så sätt slippa språksvårigheterna och istället koncentrera sig på att utveckla sina tankar. På så sätt har man använt elevens modersmål som resurs.

På frågan vilken effekt eleven tror sig ha fått av studiehandledningen svarade samtliga elever att de fick mycket hjälp i sitt lärande. Elev 5 i undersökning 1 svarade att hon hade lärt sig många nya ord, så när de förekom igen kunde hon dem och det kändes lättare då. Både matematik- och modersmåsläraren i undersökning 1 märkte också förbättrade studieresultat hos eleverna efter att de hade fått studiehandledning. Detta visades också i Hyltenstam och Tuomela (1996), i en norsk undersökning vars resultat blev att andraspråkselever som har fått tvåspråkig undervisning i matematik lyckas bättre än de som bara fått undervisning på norska. I sin tur hävdar Khisty (1995) att språket har stor betydelse för utvecklingen av tänkandet, och att eleven därför ska erbjudas stöd och studiehandledning på det språk han eller hon känner sig säkrast i. Språk och kunskap kompletterar varandra, och därmed bör och ska språket användas

som tankeinstrument i skolan (Abrahamsson & Bergman 1995).

Modellen nedan visar de viktigaste komponenterna i en framgångsrik skolgång för det två-språkiga barnet enligt Axelsson, m.fl. (2002):

Modersmål

Svenska som andraspråk

Det tvåspråkiga barnet

Kunskapsutveckling på
modersmålet och andraspråket

En sociokulturellt stödande miljö

Därför gäller det att fokusera på vad varje elev kan och inte kan, för att sedan bygga hela läroprocessen med hjälp av modersmålet, utan att ta eleven ner till en lägre läronivå bara för att han/hon inte behärskar andra språket tillräckligt. Detta kopplar jag till den tidigare nämnda internationella forskningen om lärande på ett andraspråk som menar att en tvåspråkig undervisning är effektivare än en undervisning enbart på andraspråket, inte bara i ämnesstudier utan också i utvecklingen av andraspråket, eftersom det som eleven lär sig förstå på sitt språk kan hon sedan överföra till undervisningsspråket. (Hyltenstam & Tuomela, 1996; Cummins, 1996; Thomas & Collier, 1997).

Eleverna i mina undersökningar behövde ett redskap som hjälpte dem att visa vad de kunde, och för att förstå vad det var de skulle göra i klassen. Det redskapet är språket. "Förmågan att reflektera över det egna tänkandet och de egna läroprocesserna utgör en viktig del av själva lärandet." (Bråten, 1996). Då språket saknades upplevdes ämnen som mycket svåra för eleverna, även för dem som hade upplevt samma ämnen som lätta i hemlandet. Detta, enligt eleverna, gjorde att de kände sig "dummare" i Sverige. Paulin m.fl. (1993) menar att man ska ge eleverna anpassad undervisning, hellre än att sänka undervisningsnivån, och att detta sker med hjälp av språket som eleverna redan behärskar.

Samtliga medverkande lärare i undersökningarna upplevde att eleverna blev gladare och lättade när förståelse hade skapats genom studiehandledningen och ämnena blev begripliga. Elevernas ambition ökade märkbart då de kände att de hade blivit bättre på att klara sina studier. De började räcka upp handen oftare under lektionerna samt ställa fler frågor, vilket visar på medverkan i undervisningen. Medverkande föräldrar tyckte också att deras barn inte längre kände sig dumma. Detta tar oss tillbaka till Paulins m.fl. (2003) tre dimensioner:

självkänsla

Samtliga elever i undersökning 1 och 2 berättade att studiehandledningen gav dem en ny status i klassen. Det framgick tydligt att eleverna kände sig smartare och säkrare. Mohammad i årskurs 5, undersökning 1, sa: "Man känner sig inte så dum längre". Amira, också i årskurs 5 berättade att när läraren i den "vanliga klassen" ställde frågor till dem som de var bekanta med efter att ha gått på studiehandledningen, kände hon att hon deltog i lektionen och att hon kunde precis som alla andra. Detta stärker Ladbergs utsago: " Självförtroende skapas av positiva gensvar, av att bli sedd, av att lyckas, och av höga förväntningar från omgivningen.".(Ladberg, 2003, s.109).

5.4.3 Samarbete

Samtliga lärare i mina undersökningar var överens om att samarbetet mellan ämneslärarna och modersmåsläraren är grunden till studiehandledningsprocessen, samt att alla lärarnas roller i processen är lika viktiga. Matematikläraren i undersökning 2 tyckte att det krävdes att både ämnesläraren och modersmåsläraren är engagerade för att eleverna ska kunna uppnå mycket bra resultat snabbt. Detta kan relateras till att en effektiv och bra lärarsamverkan är en grundförutsättning för att studiehandledning skall lyckas. Denna syn på vikten av lärarsamarbete framgår också tydligt i Paulin m.fl. (1993) där författarna hävdar att samarbetet mellan lärarna är av stor vikt för elevernas utveckling och lärande, och att brist på detta samarbete kan ha dåliga effekter på lärandeprocessen. Vidare menar författarna att för att underlätta samarbetet för modersmåslärarna så måste han/hon ha tillgång till läromedel som andra klasslärare använder. Detta påpekas av arabiskaläraren i undersökning 2, när hon berättar att modersmåslärarna inte vet vad de ska hjälpa eleven med om inte ämnesläraren ger dem grunden till arbetet och målen som eleven måste uppnå. I samma undersökning berättar matematikläraren att ämneslärarna och modersmåslärarna kommunicerar mycket och att de informerar varandra om allt nytt som uppstår samt om resultat. Denna kommunikation betonas i Hyltenstam & Tuomela (1996), där författaren skriver att undervisningen bör organiseras i ett lag som består av läraren i svenska som andraspråk, ämnesläraren och modersmåsläraren.

I Rädna barnens skrift *Skolans roll för barns språk, kultur och identitet* (1992)

beskrivs samarbetet mellan svensklärare och lärare med elevens eget språk som mycket nödvändigt, och att samarbetet mellan de vuxna kan tjäna som barnets bro mellan ursprunget och det nya, samt mellan sina kunskaper och det nya språket. Vidare kan man läsa att för många elever är det modersmåsläraren som bygger denna bro.

Eftersom det största jobbet ligger på modersmåslärarna, så skall de ha bra pedagogisk utbildning, bra kunskaper i olika ämnen, samt bra kunskaper i svenska språket. I sin tur måste ämneslärarna, genom modersmåsläraren, skaffa sig kunskaper om elevernas bakgrund och tidigare studier. Detta utgör en tydlig koppling till Paulin m.fl. (1993), som skriver att samarbetet mellan lärarna är nyckelordet till framgång, och att ansvaret ligger på alla lärare.

6. Diskussion

I Lärarnas Nyheters nätupplaga (2012) redovisas en artikel, " Studiehandledning på elevens modersmål är viktigt", (www.lararnasnyheter.se). I artikeln kan man läsa att för att ta till sig kunskap måste man behärska språket som man blir undervisad på. Denna slutsats har sin utgångspunkt i ett modellklasskoncept där, enligt artikeln, bland annat 6B på Dammhagskolan i Landskrona ingår. Det är en skola där drygt 95 % av eleverna har annat modersmål än svenska.

Samma slutsats kunde jag dra från mina undersökningar. Eleverna kunde prata svenska, men inte tillräckligt bra för att kunna ta till sig kunskaper på det språket. Detta beror på att " Det tar längre tid att tillägna sig ett språk som tankeredskap än som samtalspråk."(Ladberg, 2003, s.94). Säljö (2000) hävdar också att det inte räcker med allmänna kommunikativa språkfärdigheter för att klara en traditionell läroboksbaserad undervisning.

Studiehandledning på modersmål visade sig vara en omfattande och komplex fråga. Den omfattar elevernas språk, kunskaper, identitet, självförtroende, samt samarbete och kommunikation mellan alla medverkande i processen. Dessa var också nyckelorden i mina undersökningar, vars syfte var att undersöka hur lärare och elever upplever det stöd som studiehandledningen innebar.

Det finns åtskillig forskning om studiehandledning på modersmål, samt flera författare som har formulerat olika teorier om det. Men mitt syfte uppnåddes bäst genom att träffa och samtala med de berörda, lärarna och eleverna. Efter teoristudier och kompletterande läsning om vilka lagar och regler som gällde för studiehandledningen ville jag bilda mig en egen uppfattning. För mig är att vistas på plats, att närvara vid lektionerna, samt att komma i direkt kontakt med lärare och elever det bästa alternativet att få autentiska svar från hjärtat av de berörda. De var öppna och villiga att dela med sig av sina erfarenheter, vilket gav mig en känsla av att de var medvetna om vikten av detta stöd som man erbjöds för att inte stanna i sin kunskapsutveckling.

Språklig kompetens, enligt Viberg (1987), består av flera lager, och modersmålet

brukar kallas den språkliga basen. Om basen är stark kan man bygga mycket på den. Den språkliga utbyggnaden kan pågå under hela livet och beror mycket på det språkliga självförtroendet, som i sin tur beror på hur språkbrukaren behärskar den språkliga basen. Detta gör att studiehandedning på eget språk blir ett viktigt element i lärandet av det nya språket samt för elevens väg till kunskap. Dessutom känner eleverna en stor trygghet eftersom de får en möjlighet att fråga om det de inte förstår och får en förklaring på sitt eget språk och av en vuxen som är "en av dem", modersmålläraren.

Mycket viktigt när man arbetar i en mångkulturell skola är kontakten, mötet och dialogen. Hinder ska förvandlas till möjligheter och man ska försöka att inte ge upp. I ett flerspråkigt samhälle kan flerspråkigheten plötsligt upplevas som hinder istället för tillgång. Den förvandlas till "fattigdom och skam" istället för "rikedom och stolthet". "Språk och identitet är oupplösligt förenade. Självförtroende skapas av positiva gensvar, av att bli sedd, av att lyckas, och av höga förväntningar från omgivningen." (Ladberg, 2003, s.109). Detta säger allt, och visar vad som kan hända med självförtroendet och därmed med identitetsbildningen när språket blir ett hinder för att uttrycka sig och utveckla sina kunskaper. Som lärare ska man se den nya eleven som en berikande individ i gruppen, istället för att se honom eller henne som en belastning.

Genom studiehandedning på modersmål öppnar man dessutom för förändringar i arbetsformerna och målen, och man anpassar kraven istället för att sänka dem.

"Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet. Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper" (Skolverket, 1998). I det här fallet betyder det att tillåtas ha studiehandedning på sitt eget språk, med hänsyn till att studierna av ämnen går parallellt med inlärningen av det nya språket. Detta förstärker i sin tur tanken om att språk hjälper fram språk.

Rätt arbetssätt och rätt insatser, god planering, vilja och samarbete är grunden till ett arbete för en stabil språkutbyggnad som tjänar eleven på bästa sätt. Studiehandedning på modersmål är ett samarbete där deltagarna är läraren, modersmålläraren, eleven, och hemmet. Alla tillsammans kan bidra till att klargöra var eventuella problem ligger och vilka lösningar som passar eleven bäst. Läraruppdraget i allmänhet är stort och mycket omfattande, och elevens lärande har många förutsättningar och rymmer många frågor som alla är lika viktiga. Utgångspunkt för detta arbete är relationen mellan lärare och elever, och relationen bygger på kommunikation, som i sin tur kräver språk. Men hur ska detta gå till när man kommer in

till en klass där eleverna ligger på olika nivåer och behöver olika hjälp och stöd? När vissa behöver extra hjälp med språket för att förstå innehållet i läromedel och andra böcker, men pengarna räcker inte till? Tyvärr är det så det ligger till i många skolor idag. Eleverna är många, och p.g.a. brist på pengar så är det brist på lärare, modersmålslärare, och resurser. Endast en lärare räcker inte till. En annan fråga som man kan forska vidare i är: vad händer när eleverna inte behärskar sitt modersmål tillräckligt för att kunna utvecklas kunskapsmässigt?

Några av barnen i mina undersökningar upplevdes i början av vissa lärare som okunniga och stökiga. Senare visade det sig att de var duktiga barn utan röst. Då de saknade orden för att uttrycka sitt kunnande, visade de istället ett ointresse.

Kommunikationen med skolan hade avbrutits där. Det blev en börda som de fick stå ut med varje dag och varje lektion. Att känna och förstå deras irritation och att sätta mig in i deras situation var inte svårt för mig, och att tolka deras stökighet som ett indirekt rop på hjälp var inte heller någon utmaning för mig, eftersom jag befann mig i en sådan klass en gång i tiden för tjugo år sedan när jag kom till Sverige. Jag var där, i en klass där jag var döv och stum, och där orden försvann och språket inte räckte till.

Referenser

Abrahamsson, Tua & Bergman, Pirkko. (2005). *Tankarna springer före*. Att bedöma ett andraspråk i utveckling. Stockholm: HLS Förlag.

Axelsson, Monica m.fl (2002). *Den röda tråden*. Utvärdering av Stockholms stads storstadssatsning- målområde, språkutveckling och skolresultat. Språkforskningsinstitutet i Rinkeby

Blythe, Tina (1998). *Undervisa för förståelse – En praktisk handbok*. USA: Jossey-Bass.

Barnes, D. (1978). *Kommunikation och inläring*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Cederberg, Meta (2006). *Utifrån sett - inifrån upplevt*. Avhandling, Malmö högskola.

Cummins, J. (1996). *Negotiating Identities: Education for Empowerment in a Diverse Society*. Ontario, CA: CAFE

Dysthe, Olga, Hertzberg, Froydis & Lökensgard Hoel, Torlaug (2002). *Skriva för att lära*. Lund: Studentlitteratur.

Ely, M. (1993). *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken – cirklar inom cirklar*. Lund: Studentlitteratur.

Folkeskolen (2011). *Modersmålsundervisning gavner- Rapport*. Tillgänglig på internet: <http://www.folkeskolen.dk/502922/ny-rapport-modersmaals-undervisning-gavner>

Garrison, L & Kerper Mora, J. (1999). Adapting Mathematics Instructions for English-Language Learners. The Language-Concept Connection. In L. Ortiz-Franco, N.G. Hernandez & Y. De La Cruz (Eds). *Changing the Faces of Mathematics: Perspectives on Latinos* (pp. 35-47). Reston, VA: NCTM.

Hernan, Concha (1997). *Modersmålsundervisningen i Sverige- En krönika*. Modersmålsundervisningen i Malmö.

Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur

Holter, H. & Kalleberg, R. (1982). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Universitetsforlaget, Oslo.

Hultinger Eva-Stina, & Wallentin, Christer (1996). *Den mångkulturella skolan*. Lund: Studentlitteratur.

- Hyltenstam, K. & Tuomela, V. (1996). Hemspråksundervisningen. I K. Hyltenstam (Red.), *Tvåspråkighet med förhinder*. Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, Gisela (2003). *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur
- Kilborn, W. (1991). Matematikundervisning och hemspråk. *Nämnamnaren* (3/4). 54-62.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S & Brinkmann, S (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Ladberg, Gunilla (2003). *Barn med flera språk: Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle* - Stockholm: Liber
- Licón Khisty, L. (1995). Making inequality: Issues of language and meanings in mathematics teaching with Hispanic students. In W. G. Secada, E. Fennema & L. Byrd Adajian (Eds.), *New directions for Equity in Mathematics Education* (pp. 279-297). Cambridge: Cambridge University Press
- Lundberg, Ingvar & Herrlin, Katarina (2003). *God läsutveckling*. Natur och kultur. Stockholm.
- Lüdi, Georges (2002). *Bilingualism is not enough, Education and society in plurilingual contexts*. Brussels University Press.
- Lärarnas nyheter (2012). *De hittar språket med sin egen modell*. Tillgänglig på internet, <http://www.lararnasnyheter.se/alfa/2012/10/30/hittar-spraket-sin-egen-modell>
- Nyanlända elevers utbildning – goda exempel från tio kommuner. SKL rapport (2010). Tillgänglig på internet: http://www.brs.skl.se/brsbibl/kata_documents/doc39779_1.pdf
- Paulin, A., Rivera, T., Almgard, P., Finell, D., Arvór Å. & Oamhawi O. (1993). *Mer än ett modersmål*. Hemspråksdidaktik. Stockholm: HLS Förlag.
- Rädda barnen (1992). *Skolans roll för barns språk, kultur och identitet*. (Sammanställt av Ladberg. G) Stockholm.
- Skolverket rapport (2008). *Allmänna råd för utbildning av nyanlända elever*. Stockholm
- Skolverket (1998). *Att undervisa elever med svenska som andraspråk – Ett referensmaterial*. Stockholm: Skolverket/Liber.
- Skolverket (2002). *Flera språk – fler möjligheter. Utveckling av modersmålsstödet och modersmålsundervisningen*. Skolverket, Stockholm.
- Skolverket (2001). *Minoritets elever och matematikutbildning – en litteraturöversikt*. Tillgänglig på internet, <http://www.skolverket.se/publikationer?id=834>
- Skolverket (2009). *Utbildning för nyanlända elever – rätten till en god utbildning i en*

trygg miljö. Skolinspektionens rapport 2009:3. Tillgänglig på internet:
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/Nyanlanda-elever/Nyanlanda-elever.pdf>

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm:Prisma.

Säljö, Roger (2005). *Lärande och kulturella redskap om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Thomas, W. & Collier, E. (1997). *School Effectiveness for Language Minority Students*. Washington University.

Vetenskapsrådet(u.å.) //Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning// Tillgänglig på internet:
<http://www.vr.se/download/18.37fda2bc131b1093f688000926/God+forskningssed+2011.1.pdf>

Viberg, Åke, (1987). *Vägen till ett nytt språk 1- andraspråksinläring i ett utvecklingsperspektiv*. Natur och kultur, Stockholm, 1987.

Vygotskij, L. S. (1986). *Thought and language*. Cambridge: The MIT Press.

Bilagor

Bilaga 1

Enkätfrågor till föräldrarna. Undersökning (1)

1- I vilka ämnen får ditt barn studiehandedning på eget språk?

2- Tycker ni att ert barn får tillräckligt antal timmar i studiehandedningen, eller skulle det behövas fler?

3- Hur tycker ni att studiehandedningen på eget språk har påverkat ert barn?

Bilaga 2

Enkätfrågor till eleverna, undersökning (1 och 2)

- 1- Hur länge har du haft studiehandedning på ditt språk?
- 2- Tycker du att du behöver det stödet?
- 3- Vore det bra med studiehandedning i alla ämnen och inte bara i svenska och matematik?
- 4- Vilken effekt har du fått från studiehandedningen?

Bilaga 3

Diskussionsfrågor till elever, undersökning (1 och 2)

Frågor	Undersökning 1	Undersökning 2
1- Är det svårt i skolan?		
2- blir allt lättare när du får studiehandedning på ditt språk?		
3- På en skala från 1 till 10 hur mycket svenska kan du?		
4- Skulle du klara dina studier utan studiehandedning på ditt modersmål?		
5- På en skala från 1 till 10, hur mycket hjälper dig studiehandedning?		

